

* درسنامه کتاب ”دانش خانواده و جمعیت“

تالیف جمعی از نویسندگان
انتشارات دفتر نشر معارف چاپ سوم زمستان 1392

* دانش خانواده و جمعیت

اهداف درس :

فهم و بیان مفاهیم بنیادین خانواده

آشنایی با معیارهای انتخاب همسر

آشنایی با مهارت های مورد نیاز در تشکیل خانواده
و نحوه رفتار با همسر

فواید فرزند آوری و پیامدهای تک فرزندی

آشنایی با مفاهیم بنیادین جمعیت و آسیب های کاهش
جمعیت

*فصل اول

*نیازهای اساسی انسان

- نیازهای زیستی غریزی- (هرم مازلو)
- نیازهای اجتماعی عاطفی
- راههای پیشنهادی برای تامین نیازهای غریزی - عاطفی:
- ← روابط آزاد و دوستی دختر و پسر (رضایت - اراده طرفین)
- ← ازدواج---(رضایت - اراده - تعهد طرفین)

نیازهای اساسی و تکوینی انسان

Wedding invitation

پاسخ به سطوح بالایی مستلزم پاسخ به سطوح پایینی است.

تازمانی که چهار طبقه پایین هرم برطرف نشود انسان به خودشکوفایی و تعالی نمی رسد و در صورت عدم تامین این نیازها انسان دچار نگرانی و اضطراب می شود.

* پیامدهای روابط آزاد:

*پیامدهای دوستی با غیر هم جنس

جنس
راس

بزی

دگی

دگی

(ان)

(ن)

مالي

الف

فرد

پیشگیری از آسیب های قبل از ازدواج:

یا

ن

ر

ت

(

ن

ه

ما

م

:

کرد ازدواج :

ظفي و غريزي

و آسفتگي ها

يل من به ما)

مسئوليت

رواني و مالي

اعتبار اجتماعي

ن توسط ديگران

*مهارت های انتخاب همسر شایسته

• خودشناسی مقدمه همسر گزینی

فرهنگی - اخلاقی - خصلت های شخصیتی -
قوت و ضعف - عادات و سلیقه های خود)

تحقیق از دوستان - اطرافیان و همکاران او -
مشورت با افراد آگاه و دلسوز و مطمئن

• توکل بر خدا- گفتگو و طرح سوالات دقیق

برخي سوالات هنگام خواستگاري:

بارزترين ويژگي اخلاقي -
اعتقادات ديني - اجتماعي

عكس العمل هنگام رنجيدگي و
عصبانيت

تعصبات - مكان زندگي *

- خصوصيات مورد علاقه (و
منجر به انزجار) شما در همسر
اينده

- نظر شوهر در خصوص ادامه
تحصيل و اشتغال زن

مكان زندگي و توقعات از همسر

* معيارهاي

همسرگزيني:

* همانندي (كفو بودن) در

* عرصه هاي اقتصادي -

اعتقادي - فرهنگي

* خوش اخلاقي

* - تقوا

* سلامت جسمي و رواني

*برخي موانع در مسير ازدواج

*اشتغال به تحصيل

*سطح تحصيلات

*مسائل اعتقادي

*طلاق پدر و مادر

*اعتیاد یا سوء سابقه والدین

*تفاوت سن معکوس

*بیماری والدین

*سخت گیری در معیارهای ظاهری

*مخالفت والدین

*تفاوت فرهنگی

*ازدواج با فرزند تک سرپرست یا

سرپرست خانواده

*معلولیت

فصل دوم

حقوق، مسئولیت و
تعالی خانواده

www.yourshop.4kia.ir

اصول و مبانی الگویی اسلامی خانواده

- یک: اصول حاکم بر روابط اعضای خانواده
- اصل مکمل بودن زن و مرد (زن و مرد لباس یکدیگرند)
- اصل تعاون: همکاری و مساعدت در انجام نیکوکاری و پرهیزکاری (تعاونوا علی البر و التقوی)
- اصل مودت : محبت و مودت ریشه حرکت از خودخواهی به دیگرخواهی است- خدا عامل مودت و رحمت میان زن و شوهر
- اصل معاشرت به معروف
- اصل تناسب حق و مسئولیت

دو : اصول ناظر به ماهیت جمعی خانواده

- ❑ **اصل قداست:** خانواده دارای یک ارزش بنیادین و درجهت کمال انسان است. ازدواج صرفاً به منظور لذت گرایی ، خود خواهی و سامان دادن به غرایز حیوانی نیست .
- ❑ **اصل استحکام :** تلاش زوجین باید در جهت استحکام بنای خانواده باشد .
- ❑ **اصل وحدت :** وحدت در دین شرط شروع زندگی
- ❑ **مدیریت واحد در امور خانواده تضمین کننده انسجام درونی آن است .**
- ❑ **اصل مراعات حریم خصوصی**
- ❑ **اصل رعایت مصالح کودک:** تولد فرزند مشروع و تربیت صحیح و وجوب تغذیه و نگهداری از کودک و ممنوعیت سقط جنین
- ❑ **اصل حمایت :** ----حمایت از درون خانواده ----اقتصادی
- ❑ ----غیر اقتصادی

حقوق و تکالیف اعضای خانواده

- **یک : حقوق و مسئولیت های مالی زوجین :** ازدواج نهادی اقتصادی و پیمانی مالی نیست ولی زوجین باید از حقوق و تکالیف مالی خود و همسر مطلع باشند.
- آزادی اقتصادی و مالی در خانواده: هر فرد در صورت داشتن بلوغ عقل و رشد، حق انجام هر گونه عمل حقوقی از جمله کسب درآمد – اداره اموال و دخل و تصرف در اموال خود را دارد . (ماده 1118 قانون مدنی)
- آزادی اقتصادی و مالی در بیرون خانواده : هر کس حق دارد شغلی را که به آن مایل است و مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نیست برگزیند . (اصل 28 قانون اساسی)
- در عین حال شوهر میتواند زن خود را از حرفه یا صنعتی که منافی با مصالح خانوادگی یا حیثیات خود یا زن باشد منع کند .(ماده 1117 قانون مدنی) و تشخیص تضاد یا عدم تضاد شغل زن با حیثیات همسر با دادرس است.

حقوق و مسئولیت های مالی مردان در خانواده

- **یک : نفقه :** عبارت است از همه نیازهای متعارف متناسب با حیثیت زن از قبیل مسکن - پوشاک - غذا - هزینه های بهداشتی درمانی ....
- **الف : نفقه زوجه :** 1- در عقد دائم نفقه زن بر عهده شوهر است (ماده 1106) و طرفین نمی توانند ضمن عقد نکاح یا بعد از آن با توافق این تکلیف را از مرد ساقط کنند .
- **2- در صورت نشوز و سرپیچی زن وجوب نفقه از مرد ساقط میشود.** (م 1108)
- **کارکرد نفقه :**
- ایجاد همبستگی میان زن و شوهر و دیگر اعضای خانواده
- نشان دهنده علاقمندی و مسئولیت شناسی مرد نسبت به خانواده
- اثبات تلاش مرد برای حفاظت و آسایش خانواده

ب : نفقه اقارب و نزدیکان : نفقه والدین بر فرزند (در صورت ناتوانی مالی والدین و توانایی مالی فرزند) و نفقه فرزند بر پدر در صورت ناتوانی وی و یا پس از استقلال فرزند در صورت ناتوانی وی و توانایی مالی والد یا جد (در صورت فوت پدر یا عدم قدرت او به نفقه دهی بر عهده اجداد پدری است) (ماده 1199 ق م)

دو : مهریه (صداق) : عطیه و بخششی که مرد هنگام ازدواج به همسرش می پردازد .

خودداری از پرداخت مهریه در شمار پلیدترین گناهان (امام صادق علیه السلام) /
توصیه اسلام به پرهیز از تعیین مهریه های سنگین

سه : ارث زن و شوهر

نفقه - مهریه و ارث سه منبع مالی زن
در اصل توارث میان زن و مرد تفاوتی نیست .
تفاوت در میزان ارث است .
شوهر می تواند از طریق وصیت بخشی از اموال خود را به زن ببخشد .

حقوق و مسئولیت های غیر مالی زوجین در

خانواده

□ یک : حقوق و مسئولیت های مشترک

□ حسن معاشرت (خوش رفتاری و احترام به همسر - همکاری در امور خانواده - پایبندی به همسر - پرهیز از بدگویی و طرح عیوب وی نزد دیگران - بخشش خطاهای یکدیگر (صبر بر بعضی خطاهای همسر به معنای ظلم پذیری نیست.) تمکین زن برای شوهر (عدم تمکین بدون دلیل موجه موجب "نشوز" زن و استحقاق محرومیت وی از نفقه خواهد بود. (ماده 1108 قانون مدنی)

□ اسکان مشترک : مرد و زن مکلفند در خانه مشترک فراهم آمده توسط مرد ساکن شوند.

□ در صورت ترک زندگی بدون عذر موجه توسط مرد (به مدت 6 ماه متوالی یا 9 ماه متناوب در طول یک سال) زن می تواند درخواست طلاق دهد. (م 1130)

□ وفاداری : معنا (زن و مرد روابط نامشروع با شخص دیگری نداشته باشند)

www.yourshop.4kia.ir

□ فردی که بخاطر رابطه نامشروع همسرش با دیگری زیان دیده می تواند

حضانت و تربیت فرزندان :

تعریف حضانت : قدرتی برای نگهداری و تربیت فرزندان که (بطور طبیعی- شرعی و قانونی) به پدر و مادر داده شده و جزء حقوق و وظایف مشترک آنهاست. (م 1168)

در صورت فوت پدر یا مادر حضانت طفل با کسی که زنده است خواهد بود . هر چند متوفا پدر طفل بوده و برای طفل قیم تعیین کرده باشد (م 1171)

دو : حقوق و مسئولیت های اختصاصی مردان :

تربیت خانواده

تمکین زوجه

مخارج آنها

مسئولیت اساسی آنها

رشد فضایل اخلاقی و معنوی در خانواده

- هر چه انسان را در رسیدن به خدا یاری رساند مورد تاکید و هر چه او را از این مسیر دور کند مبعوض و مورد نهي است . لذا :
- از ازدواج مسلمان با غير مسلمان نهي شده .
- علایق همسري نبايد مانع از یاد خدا گردد.
- ایمان مهمترین معیار در انتخاب همسر باید باشد.
- پیامبر اکرم (ص) : کسی که هدفش از ازدواج حفظ پاکی و ایمان و عفت و طهارت چشم باشد خداوند وجود زن را برای آن مرد و وجود مرد را برای آن زن مبارک می سازد.

عوامل رشد فضایل اخلاقی و ارزشهای معنوی در خانواده

- توجه به حضور خدا در زندگی
- شناخت معصومین و عمل به سیره ی آنها (الگوهایی که هیچ نقص رفتاری ندارند و از حیث رفتار فردی - خانوادگی و اجتماعی بهترین و سزاوار دوست داشتن هستند).
- شناخت رذایل و فضایل اخلاقی (اولین قدم در اصلاح وضعیت فرد , تغییرات شناختی و اصلاح شناخت های غلط است .)

فصل سوم

● تحکیم خانواده

عوامل استحکام خانواده:

دینداری

(آثار) معنادر کردن زندگی- کاستن از رنجها - افزایش و تقویت بردباری -

افزایش تعهد اخلاقی و وفاداری- کاهش خشونت خانوادگی و آزار همسر- رعایت فضایل اخلاقی

همدلی

ارضای درست نیازهای جنسی

(آثار) آرامش روانی و رفتاری در طول روز - رهایی از فشار غریزی

مدیریت اقتصادی خانواده

محبت به اعضای خانواده

مشخص و متعادل نمودن انتظارات

رازداری

عفو و گذشت

مشورت و کسب توافق در خانواده

مهارتهای تحکیم خانواده :

- **مهارتهای کلامی:** (خوب گوش دادن - اظهار محبت - پرهیز از تحقیر, توهین, طعنه - صحبت با پرسش های باز)
- **روابط زناشویی مطلوب:** پرهیز از درخواست رابطه در شرایط نامناسب (بیماری, درد, سوگ مندی, محیط ناامن, خستگی, ایام یا نزدیکی ایام قاعدگی...)
- **مدیریت مصرف:** تعیین اولویت های مصرف و هزینه
- - آگاه سازی همسر از میزان درآمد - عدم اسراف در مصرف - آموزش مسایل اقتصادی و قناعت ورزی به فرزندان - پس انداز هر چند اندک

کارکردهای خانواده :

ط جنسي
خانواده
کودکان
سل آینده
قاي نسل

فصل چهارم

● ایمن سازی خانواده

زندگی معاصر غربی
بش روابط جنسی لذت گرا

نواده و هسته ای شدن آن

• فرزند سالاری - ....

بین در شکل گیری خانواده

فزایش آمار سالمندان تنها

بیر طلاق و عادی شدن آن

ن رفتن قبح همجنس بازی

نوجوان (teenager)

ازدواج cohabitation

داده معاصر (تحت تاثیر سبک زندگی غربي)

- افزایش سن ازدواج و مجردزیستی
- افزایش اختلافات خانوادگی
- ضعف در کارآمدی خانواده

عوامل تضعیف خانواده :

عوامل تضعیف خانواده

- ضعف سواد رسانه ای
- بدگمانی به همسر -
- انحرافات شناختی -
- نسبی گرایی در ارزشهای اخلاقی خانوادگی -
- اولویت حقوق نسبت به تکالیف - اعتقاد به

- ارتباط کلامی نامناسب - عدم رضای نیازهای جنسی - برنامه اقتصادی نامناسب

راه‌های ایمن سازی خانواده از آسیب‌ها

آموزش همسران (آشناسازی با وظایف و حقوق – عوامل موثر در استحکام و تزلزل خانواده و روش حل مشکلات) (پرهیز از بدگمانی و ایجاد بدگمانی در همسر مواجهه صحیح با عیوب همسر مدیریت خشم و غضب)

کسب مهارت حل مسأله (تبدیل مشکل به مسأله – تعیین و تشخیص نیازها و اولویت‌ها – بارش راه حل (تفکر – مشورت – مطالعه) – ارزیابی راه‌حل‌ها بر اساس امکانات موجود – پیامدها – موثر بودن – و زمان در دسترس

فروپاشی خانواده

- **الف : فسخ نکاح** = اختیار بر هم زدن عقد (از سوی همسر مغبون)
- سبب اختیار :
- فریب خوردن ← وجود عیب و نگفتن پیش از عقد یا حین عقد – جنون مداوم یا ادواری (چه پیش از عقد و چه پس از عقد)
- ← به علت تخلف از وصف مقصود (مثل شرط عدم تاهل در گذشته)
- در فسخ نکاح مقدمات طلاق و وقوع صیغه طلاق لازم نیست .
- **ب : طلاق** : جدا شدن زن از مرد - رهایی از قید نکاح و زناشویی (به درخواست مرد یا زن)
- ← **1- رجعی** : به درخواست مرد – سه ماه عده نگه داشتن زن و سکونت در منزل شوهر – امکان رجوع و بازگشت به زندگی مشترک بدون عقد مجدد
- ← **2- خلع** : به درخواست زن – عدم امکان رجوع مرد - چشم پوشی زن از بخشی یا تمام مهریه

نسبت طلاق به ازدواج در کشورهای غیراسلامی (درصد) (میانگین 1999-2003)

بلژیک	67/7	فرانسه	41/3
کوبا	65/9	سوئیس	40/8
اروگوئه	58/7	ژاپن	35/6
سوئد	54/9	پرتغال	35/3
انگلیس	54/8	هلند	32/8
آلمان	49/7	ونزوئلا	21/8
استرالیا	48/8	یونان	16/7
کانادا	46/7	چین	14/9
دانمارک	44/5	ایتالیا	14/4
روسیه	43/3	ارمنستان	12/3
جمهوری چک	43/3	مکزیک	8/6
نروژ	42/9	جامائیکا	5/9
آمریکا	42/6	مغولستان	5/7

نسبت طلاق به ازدواج در کشورهای اسلامی (درصد) (میانگین 1999-2003)

مالدیو	47/4	ایران	9/4
کویت	32/6	ترکیه	9/1
قزاقستان	30/4	تاجیکستان	7/8
قرقیزستان	20/2	لیبی	5/5
اردن	18/7		
بحرین	18/6		
فلسطین اشغالی	14/7		
مصر	13/4		
آذربایجان	13/1		
بوسنی هرزگوین	9/6		

علل طلاق

- مادینگرایی ، لذت شخصی و آنی بر اخلاق گرایی ، جمع گرایی و عاقبت اندیشی (تغییر نگرش نسبت به ازدواج) (از نهاد به مصاحبت)
- تغییر ساختار خانواده (از گسترده به هسته ای)
- دیگر علل و عوامل:
  - استقلال اقتصادی زنان – آزادی روابط جنسی –
  - قبح زدایی از طلاق (جشن طلاق)

* در حاشیه ترویج مراسم جشن طلاق!!!

• پیامدهای طلاق

فصل پنجم

• فرزندآوری و فرزند پروری

جایگاه فرزندآوری در اسلام
عمت و رحمتی از سوی خدا
اختیار خود بدون فرزند بماند
صومین به دعا جهت فرزند
● از اهداف مقدس ازدواج

آثار و فواید فرزندآوری

- **الف ← فواید جسمانی :** عاملی در حفظ سلامت مادران از جمله سرطان سینه - عاملی در کاهش خطر ابتلا به بیماری قلبی و سرطان و کاهش فشار خون- عملکرد بهتر مغز و بهبود حافظه مادران

- (پروفسور امیلی گراندز از دانشکده بهداشت و طب گرمسیری لندن می‌گوید: ازدواج و مادر شدن تأثیر زیادی در سلامت آینده زنان دارد و در برخی موارد به اندازه وضعیت اجتماعی و اقتصادی افراد اهمیت دارد.)

- **ب ← فواید روحی - روانشناختی :** احساس لذت خوشبختی و نشاط بیشتر نسبت به خانواده های بدون فرزند - عامل سلامت روانی والدین - تامین نیاز والدین به مهرورزی - تامین نیاز غریزی همسران به ایفای نقش والدینی

- **ج ← فواید خانوادگی :** استحکام خانواده - پویایی خانواده -

آسیب های تک فرزندی :

• ← آسیب والدین

دلوآپسی ناخواسته و مداوم نسبت به وضعیت فرزند
• احساس نیاز و وابستگی شدید به تنها فرزند
• اشتغال ذهنی نسبت به جزئی ترین مشکل فرزند
بیت زودهنگام از کمک و همراهی فرزند در صورت غیبت او
• (تحصیل - سربازی - ازدواج - فوت ...)

آسیب های تک فرزندی :

← آسیب فرزند

نگرانی ها - سخت گیریها - محبت ها و حمایتها و دستورات
املازمات و مخالفت ها و ارتباطات کلامی
بی - دعوا - هم کلامی در خانه - افزایش توقعات
در برقراری ارتباط با همسالان و حاکمیت رسانه های تصویری

فصل نهم

جمعیت □

تعريف ها:

جمعیت (population): مجموعه اي از انسانها که در یک واحد جغرافیایی مستمرا" در قالب خانواده زندگی کرده و شرایط ملی قومی سیاسی واحدی دارند.

جمعیت شناسی (demography): علمی که به مطالعه چگونگی تحول و حرکات جمعیت ها در زمان و مکان می پردازد و پدیده های جمعیتی را بطور منظم بررسی می کند و امکان تحلیل کمی و کیفی جمعیت ها را فراهم میآورد.

پدیده های جمعیت شناختی (demographic phenomena): باروری, ولادت, مرگ و میر, مهاجرت ....

کاربردهای جمعیت شناسی: در سیاستگذاری و برنامه ریزی های اجتماعی - اقتصادی - فرهنگی- آموزشی (به علت اشراف بر اطلاعاتی از جمله تراکم جمعیتی و توزیع جغرافیایی آن - ساختار سنی و جنسی - مهاجرتها و جابجایی فیزیکی)

رشد منفی جمعیت: کمتر بودن میزان باروری کل از سطح

جانشینی

رشد جمعیت جهان از میلاد مسیح (ع) تاکنون

AD : پس از میلاد

Population Growth

□ 0 AD	250 Million People
□ 1803 AD	1 Billion People
□ 1903 AD	1.6 Billion People
□ 1950 AD	3.0 Billion People
□ 1987 AD	5.0 Billion People
□ 1998 AD	6.0 Billion People

مراحل انتقالی جمعیت جهان

مرحله	حدود تقریبی زمانی	جمعیت تقریبی (میلیون)	روند جمعیت
اول	از قبل از میلاد مسیح تا 1650 م	از 250 ← 500	رشد طبیعی ولی کند به علت مرگ و میر زیاد
دوم	1650 تا دهه های اول قرن 19 م	از 500 ← 1100	رشد طبیعی و صعودی به علت کاهش مرگ و میر ناشی از کنترل بیماری ها
سوم	اواسط قرن 19 تا اوایل قرن بیستم	از 1100 ← 2000	کاهش زاد و ولد به علت غلبه نظرات مالتوس
چهارم	اوایل قرن بیستم تاکنون (2014)	از 2000 ← 7250	ادامه کاهش زاد و ولد به حداقل ممکن و رشد منفی در برخی کشورها (روسیه)

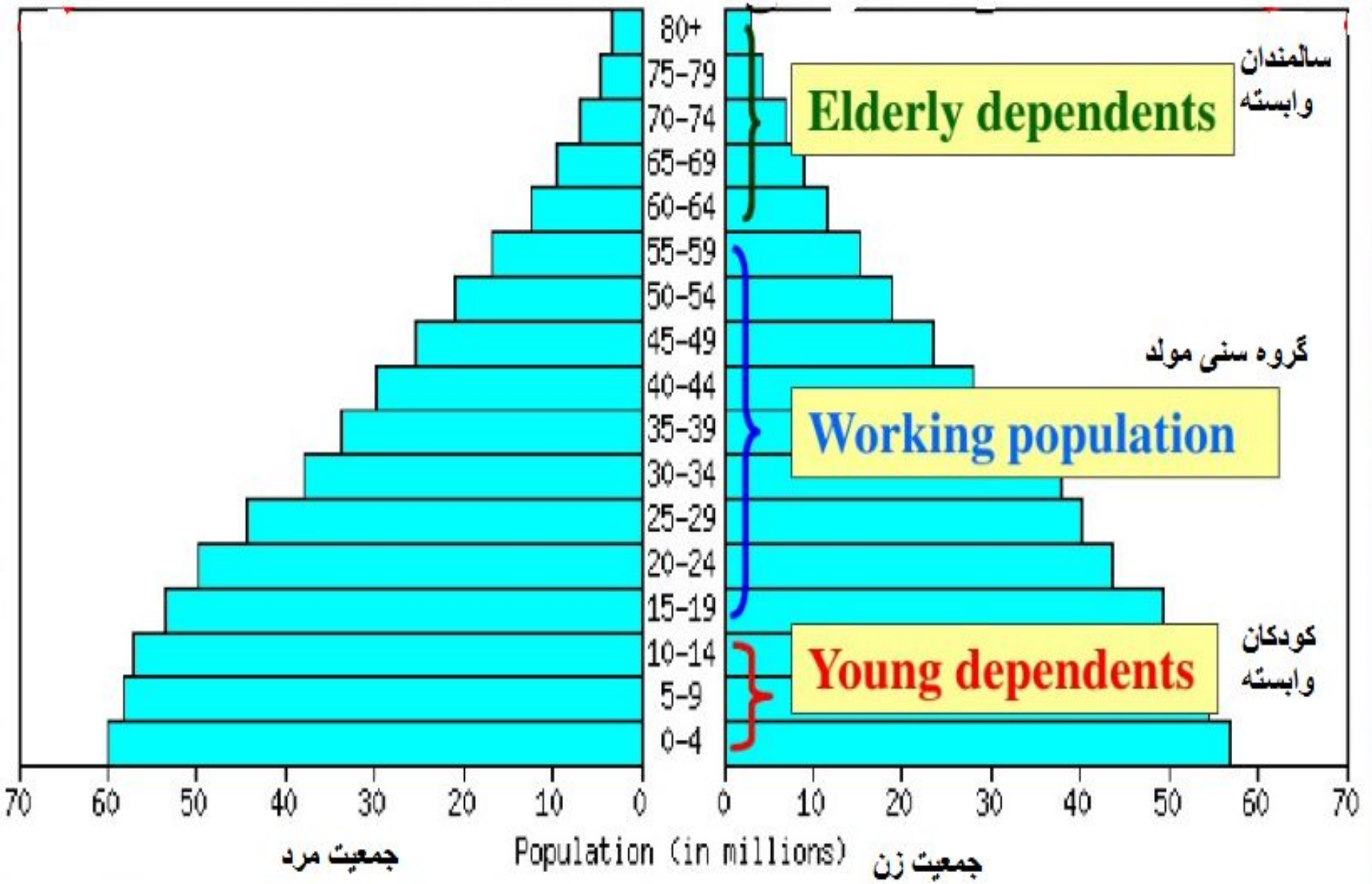
آشنایی با هرم جمعیت

□ هرم جمعیت چیست و چه اطلاعاتی به ما می دهد؟

□ دیاگرامی (غالباً) هرم گونه است که اطلاعاتی در خصوص میزان جمعیت و نسبت جنسیتی (مرد و زن) در چند گروه سنی (صفر تا 14 سال (کودک و نوجوان) 15 تا 59 سال (افراد در سن اشتغال) و 60 سال و بالاتر (سالمند) مستقر در کشور- شهر یا منطقه جمعیتی خاصی ارائه می دهد.

MALE مرد گروههای سنی زن FEMALE

Elderly dependents

سالمندان وابسته

Working population

گروه سنی مولد

Young dependents

کودکان وابسته

جمعیت مرد

Population (in millions)

جمعیت زن

اهمیت آن در چیست؟

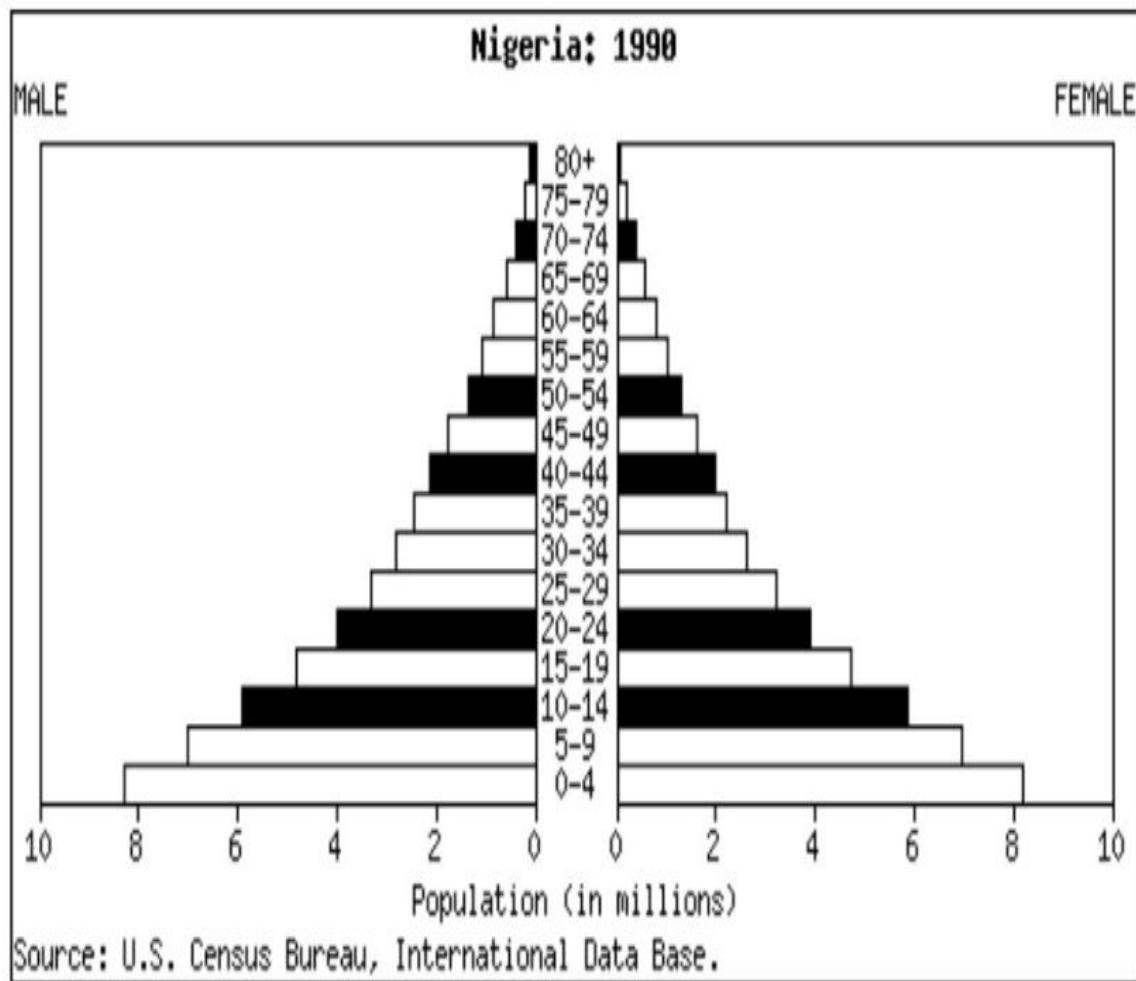
□ اطلاعات هرم و میزان رشد جمعیت در برنامه ریزی و سیاست گذاری در اموری همچون برآورد میزان و سطح مراکز آموزشی و بهداشتی - درمانی و متخصصان، نیز واحد مسکونی و شغل - مورد نیاز برای حال و آینده بسیار مفید و ضروری است .

شکل های هرم جمعیت:

1. مثلثی triangle

ویژگیها:

هرم جمعیتی نیجریه در سال 1998

هرم جمعیتی چین در سال 2010

2-شش ضلعي (کندويي)

hexagon

ویژگیها:

زاد و ولد پایین

مرگ و میر پایین (امید به

زندگی بالا)

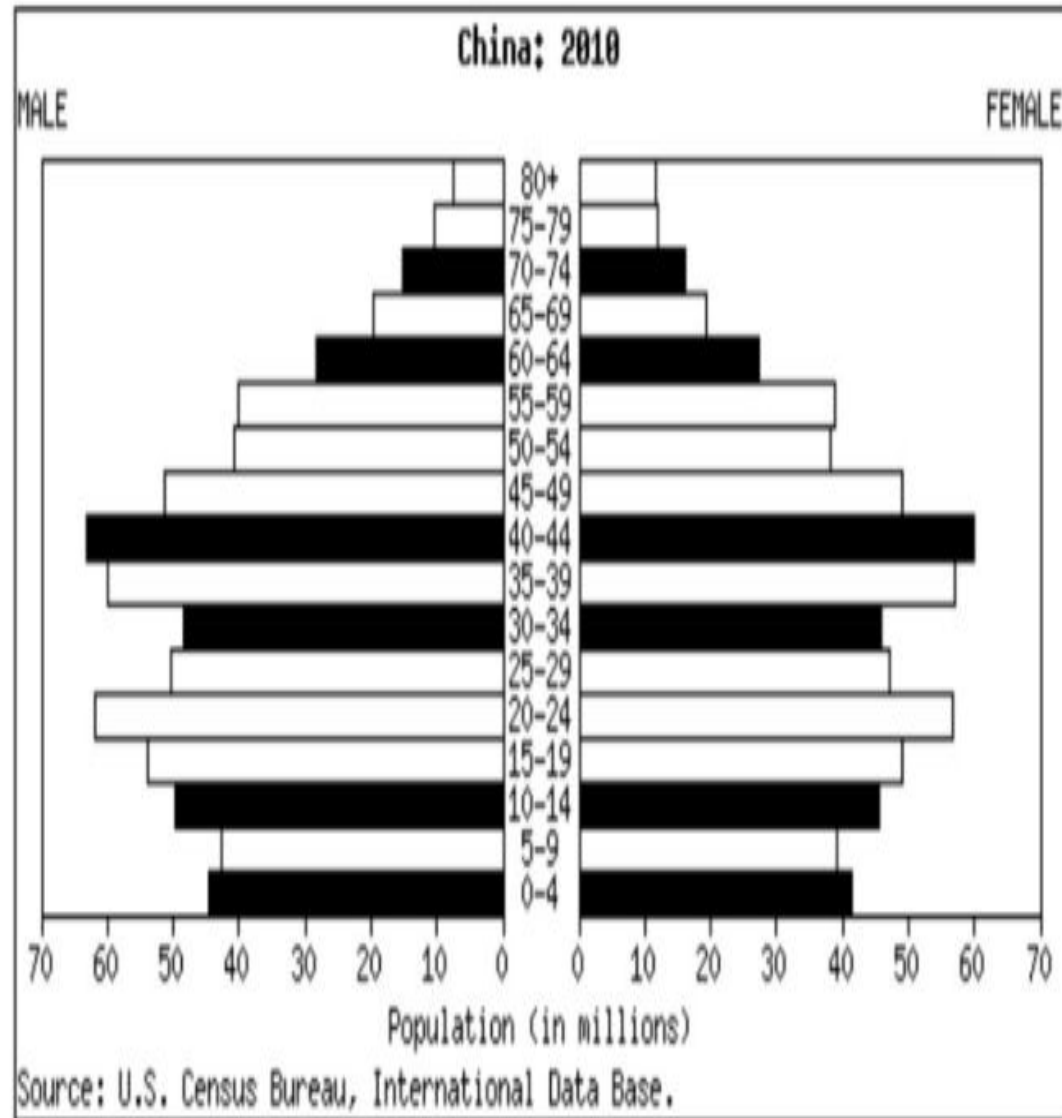
جمعیت مسن بالا

رشد جمعیت پایین

غالباً در کشورهای توسعه

یافته یا برخی کشورهای در

حال توسعه

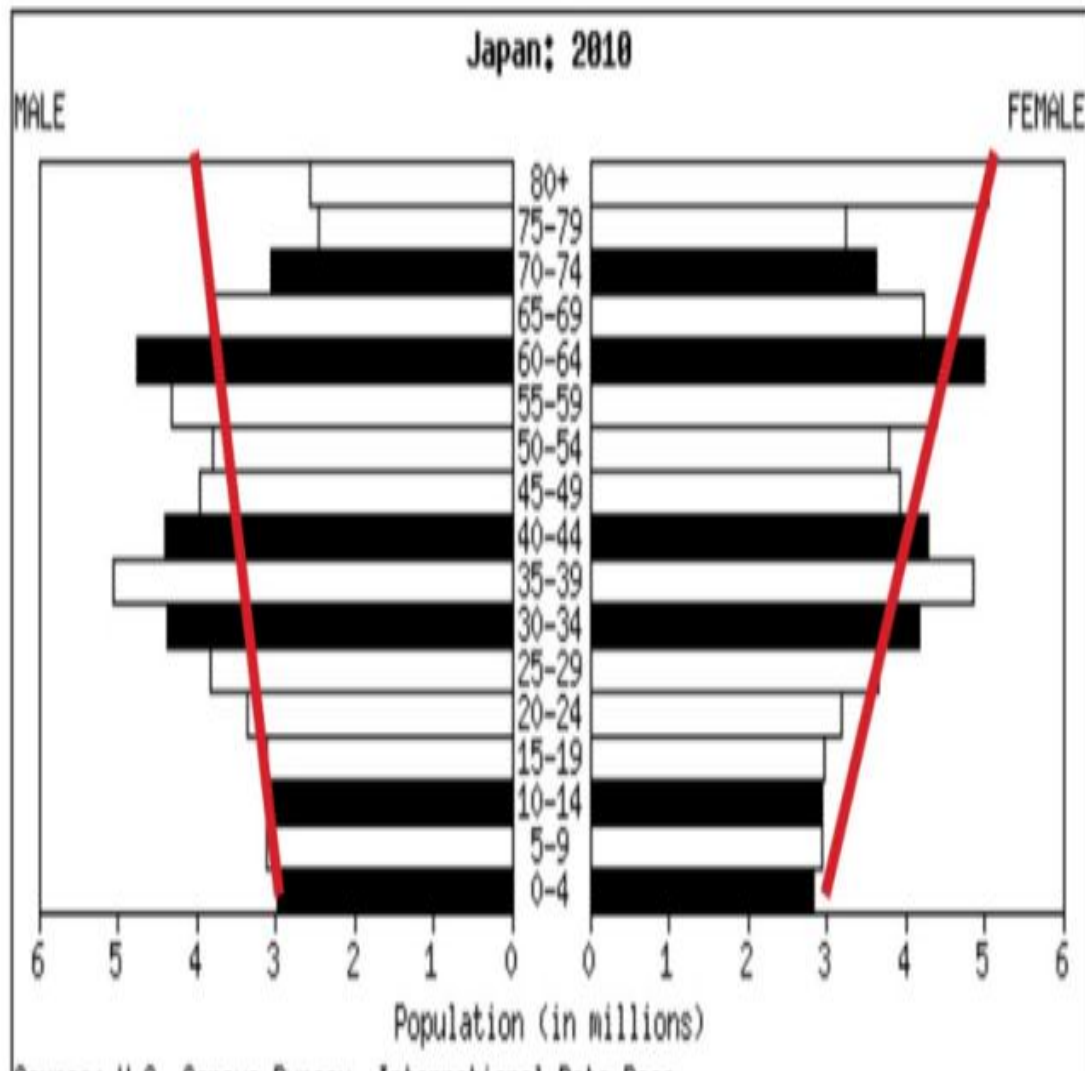

هرم جمعیتی ژاپن در سال 2010

3- فنجانی cup

ویژگیها:

- زاد و ولد پایین
- مرگ و میر پایین
- امید به زندگی بالا
- جمعیت مسن بالا
- رشد جمعیت منفی
- در برخی کشورهای توسعه یافته (ژاپن)

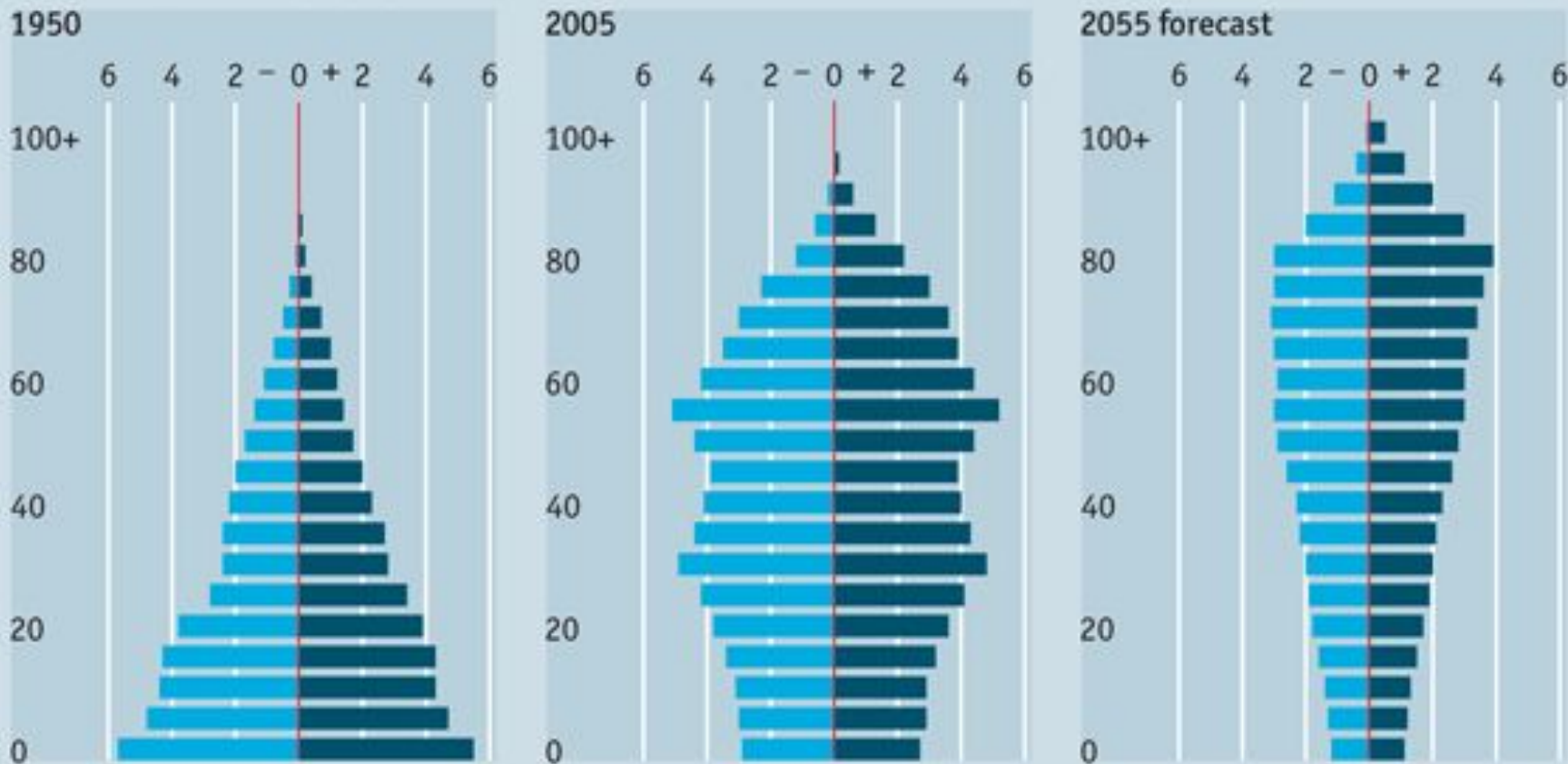

هرم جمعیت ژاپن در سالهای 1950 - 2005 - 2055 م

فنجانی مثلثی شش ضلعی (کندویی)

From pyramid to kite

Japan's population by age group, m

Source: National Institute of Population and Social Security Research

مقدمه :

بسیاری از کشورها در حالت عدم تعادل جمعیتی قرار دارند.
کشورهای در حال توسعه : رشد بی‌رویه جمعیت، جوانی جمعیت،
بارتکفل بالا و...

کشورهای توسعه‌یافته : صفر یا منفی شدن رشد جمعیت،
سالخوردگی جمعیت

بنابراین اکثریت کشورهای جهان به نوعی با مسائل ناشی از عدم تعادل جمعیتی مواجه‌اند.

(ساختار جمعیت مهمتر از میزان جمعیت است . مطلوبترین وضعیت ساختار جمعیتی آن است که جمعیت خیلی جوان و خیلی پیر نباشد بلکه عمده جمعیت در گروه سنی فعال (15-59) باشد .

کشورهای جوان-بزرگسال و سالمند

(از نظر دفتر جمعیت سازمان ملل)

کشورهای جوان کشورهایی اند که جمعیت سالمندشان 4 درصد و کمتر است. (اکثر

کشورهای توسعه نیافته).

کشورهای بزرگسال کشورهایی اند که جمعیت سالمندشان 4 تا 6 درصد است. (برخی از

کشورهای در حال توسعه)

کشور سالمند کشورهایی اند که جمعیت سالمندشان 7 درصد و بیشتر است. (برخی از

کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته)

کشور فوق سالمند کشورهایی اند که جمعیت سالمندشان 21 درصد و بیشتر است.

(ژاپن)

نسبت جمعیت سالمندی بین 7 تا 14 درصد ورود به فاز اول سالمندی و 15 تا

20 درصد ورود به فاز دوم سالمندی میباشد.

سیاست های جمعیتی با رویکرد ارتقای نرخ باروری

(رابطه جمعیت و توسعه اقتصادی)

آنچه مانع رشد اقتصادی می شود جمعیت زیاد یا رشد جمعیت نیست بلکه سیاست های نادرست اقتصادی است. (تجربه چین - هند - برزیل)

هند: رشد عظیم اقتصادی همزمان با رشد بسیار سریع در نرخ تولد (بعد از دهه 90) چین: رشد بسیار سریع در توسعه اقتصادی علی رغم جمعیت بسیار زیاد (به علت مدیریت شایسته نیروی کار)

مشکل کشورهای در حال توسعه در سیاستگذاری و عملکرد ضعیف، توزیع نامتوازن ثروت و جمعیت است نه میزان جمعیت. افزایش جمعیت ← افزایش نیروی کار ← امکان بهره گیری از فرصت های

بازار اقتصادی، امکان تقسیم کار گسترده در جامعه و کسب مهارت برای

جمعیت و تولید ملی

- در صورتی که اقتصاد کشور در وضعیتی باشد که بازدهی نهایی نیروی انسانی مثبت باشد، افزایش جمعیت باعث افزایش تولید ملی خواهد گشت.
- جمعیت مطلوب از نظر درآمد ملی و تولید ملی حدی از جمعیت است که در آن بازدهی نهایی نیروی انسانی برابر صفر باشد.
- در چنین صورتی افزایش یا کاهش فیزیکی جمعیت باعث کاهش درآمد ملی می‌گردد.

برخی اقدامات و سیاست های کشورها برای مقابله با رشد صفر یا منفی جمعیت و تشویق خانواده ها به فرزندآوری

1- سیاست های تشویقی

افزایش مرخصی زایمان – تضمین پست شغلی برای مادران باردار شاغل –
مرخصی اجباری شوهر – کاهش مالیات به نسبت فرزند آوری بیشتر –
افزایش کمک های مالی به نسبت فرزند آوری بیشتر – حقوق بازنشستگی
بیشتر در ازای افزایش فرزند – کمک مالی برای اجاره مسکن – کمک مالی
برای درمان ناباروری – حقوق ماهانه به والدین بر اساس تعداد فرزند

2- مهاجری پذیری: عمدتاً از میان تحصیل کردگان – نیروی کار- کودکان

جمعیت ایران

یک : سیر تحول جمعیت در ایران

1263	1335	1345	1355	1365	1375	1385	1390
7/6 میلیون	18/9	25/7	33/7	49	63	70	75

عوامل موثر بر کاهش باروري در ايران

- ❖ اخذفتوي و نظر موافق برخي از علماي مذهبي بر جواز کنترل و کاهش جمعيت
- ❖ دخالت دولت و تصويب قوانين مشوق کاهش جمعيت و جریمه فرزند چهارم و بیشتر
- ❖ افزایش میزان باسوادي زنان (52% در سال 1365 و 80% در سال 1385 براي زنان)
- ❖ توسعه شهرنشيني (60% در سال 1365 و 68% در سال 1385 و)
- ❖ افزایش سن ازدواج (به ترتيب براي مردان و زنان 24 و 19/7 در سال 1365 و 26/5 و 23/1 در سال 1385 و 26/7 و 23/4 در سال 90)
- ❖ توسعه اشتغال زنان (6/1 درصد در سال 1365 و 9/5 درصد در سال 1385)
- ❖ گرايش زنان به تحصيلات و آموزش عالي (4/7% درصد در سال 1365 و 20% درصد در سال 1385)
- ❖ تعداد جمعيت با تحصيلات عالي نسبت به هر 1000 نفر (1189 نفر در سال 1365 و 6143 نفر در سال 1385 براي زنان)
- ❖ تغيير در کارکرد خانواده (گسترش نهادهاي دولتي و نيمه دولتي و غيرانتفاعي در عرصه رفاه اجتماعي که برخي از کارکردهاي سابق خانواده را عهده دار شده اند).
- ❖ افزایش سطح علمي و دانشگاهي
- ❖ – اشتغال زنان
- ❖ تغيير نگرش در خصوص زندگي بهتر (با فرزند کمتر)
- ❖ دخالت و برنامه هاي دولت براي تنظيم خانواده نازايي بعد زايمان
- ❖ افزایش شاخص ها و سن ازدوج و کاهش میزان ازدواج
- ❖ سقط عمدي و نازايي بعد زايمان
- ❖ شهرنشيني
- ❖ کاهش فاصله طبقاتي (توزيع بهتر درآمد).
- ❖ توسعه اقتصادي
- ❖ کاهش صله ارحام (کاهش روابط، حمايتها و روابط بين نسلي خانوادگي)

دو: عوارض تحولات جمعیت در ایران

□ با تصویب و اجرای برنامه تنظیم خانواده و تحدید موالید کشور بر اساس برنامه اول توسعه اقتصادی مقرر شد باروری عمومی زنان از $6/4$ مولود زنده بدنیآ آمده $(3/2)$ درصد) در سال 1365 به 4 مولود $(2/3)$ درصد) در سال 1390 برسد ولی به علل مختلف این هدف در کمتر از 10 سال محقق شد و البته ادامه یافت به نحویکه در حال حاضر **(1393):**

1- نرخ باروري عمومي زنان به $1/7$ درصد (کمتر از سطح جانشيني) رسیده است.
(سطح جانشيني $2/1$ است)

2- میانه سني کشور افزایش یافته (از 22 سال در 1329 به $27/8$ سال در 1389 و $36/3$ سال در 1404)

3- با افزایش امید به زندگي سهم جمعيت سالخورده از کل جمعيت افزایش یافته .

4- اگر روند فعلي کاهش باروري و رشد جمعيت ادامه یابد در کمتر از سه دهه ایران به کشوري سالخورده تبدیل خواهد شد .

← ایران با معضلات کشورهای سالخورده (ناشي از سالخوردگي) مواجه خواهد شد .

برخی مشکلات کشور های با جمعیت سالمندی بالا

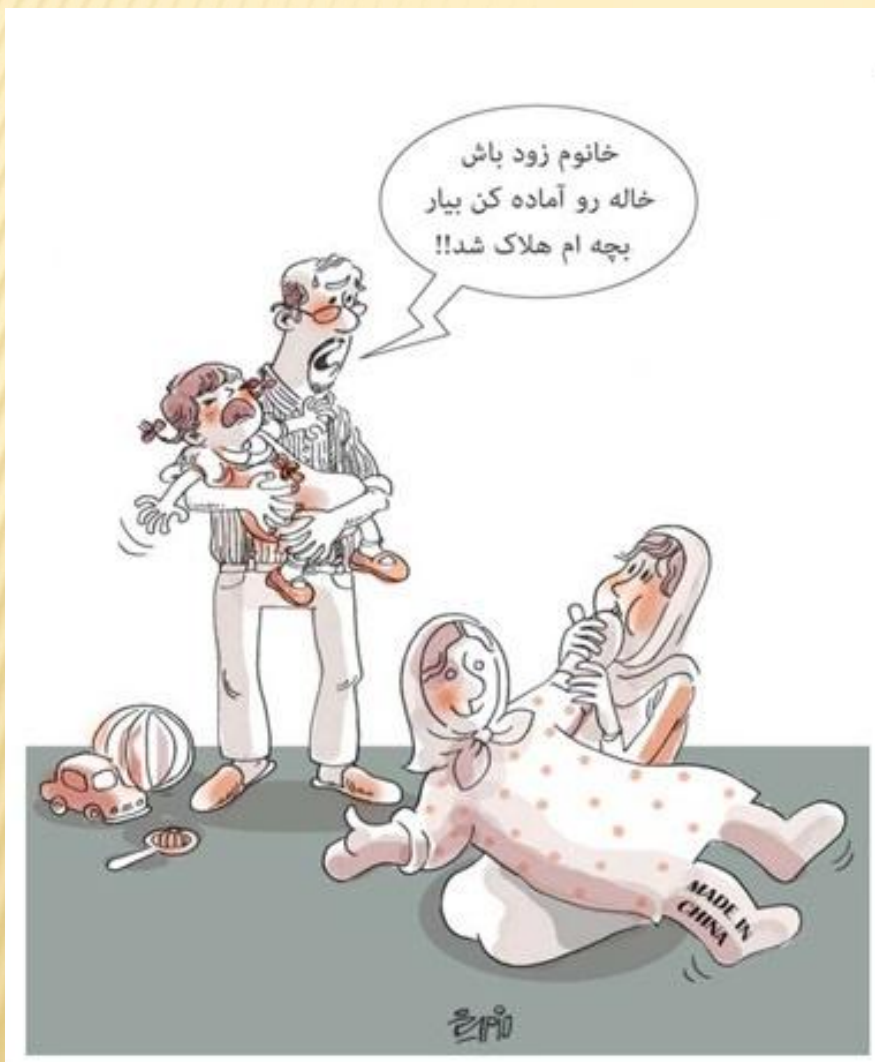
www.yourshop.4kia.ir

:

- **اقتصادی:** کاهش نیروی کار - کاهش پرداخت کنندگان مالیات و حق بیمه - افزایش بار مالی سازمانهای حمایتی و هزینه های مراقبت پزشکی- افزایش مراقبت از سالمندان (پزشک ویژه طب سالمندی - پرستار - دارو - تخت بیمارستان- هزینه بهداشتی درمانی یک سالمند چند برابر سایر گروههای سنی است.)
- تغییر برخی شغل ها!
- **اجتماعی:** افزایش زنان سالمند بی سرپرست (حدود نیمی از زنان بالای 65 سال در ایران بدون همسراند) - کم رنگ شدن ارزشهای اخلاقی سنتی در خانواده (فشار بر نزدیکان معدود برای مراقبت از آنان و احتمال بی احترامی و بی اعتنایی) - کمبود فضای تفریح و آرامش برای سالمند
- انقراض مصادیق برخی کلمات!

تغییر برخی شغل ها و انقراض برخی مفاہیم!!

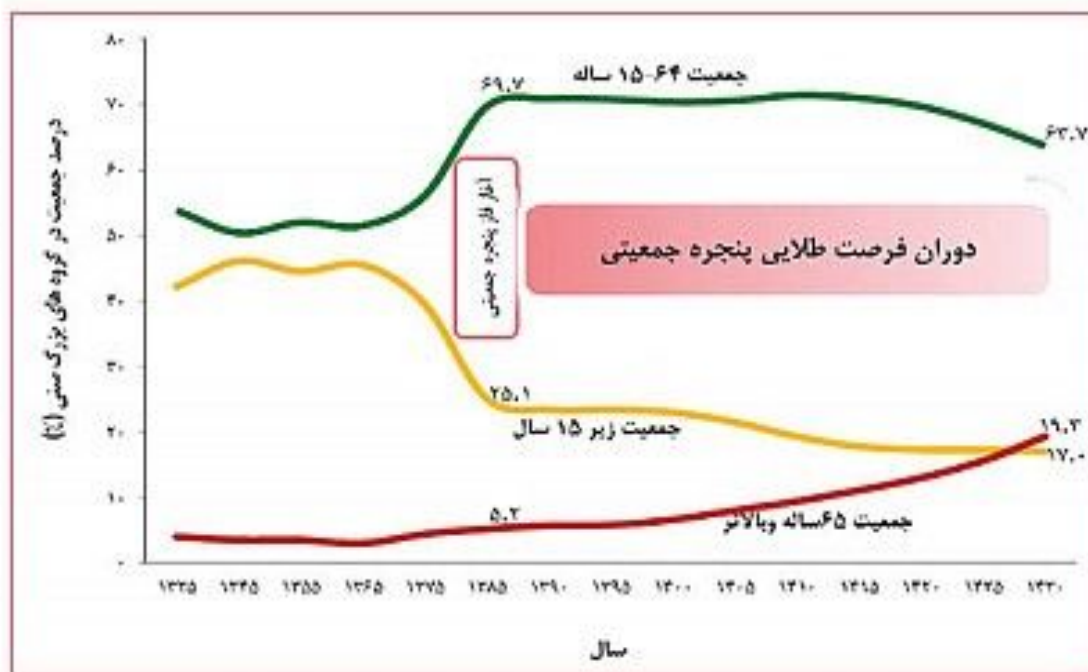

جدول ۶. پیش بینی تعداد جمعیت ایران (میلیون نفر) براساس ۳ سناریوی سازمان ملل در سال ۲۰۱۰*

رشد جمعیت کشور بر اساس سه سناریوی			تعداد جمعیت کشور بر اساس سه سناریوی			سال
بالا	متوسط	کم	بالا	متوسط	کم	
			65,342	65,342	65,342	۱۳۸۰
1.19	1.19	1.19	73,974	73,974	73,974	۱۳۹۰
1.14	0.79	0.43	83,433	81,045	78,657	۱۴۰۰
0.63	0.31	-0.04	89,908	84,439	78,985	۱۴۱۰
0.52	0.14	-0.26	94,747	85,893	77,392	۱۴۲۰
0.38	-0.15	-0.67	98,932	85,344	73,214	۱۴۳۰
0.09	-0.53	-1.17	100,473	81,684	65,880	۱۴۴۰
0.03	-0.77	-1.66	100,728	76,016	56,414	۱۴۵۰
0.13	-0.82	-1.99	101,723	70,002	46,417	۱۴۶۰
0.32	-0.63	-1.96	104,553	65,353	37,998	۱۴۷۰
0.46	-0.49	-1.87	109,195	62,059	31,397	۱۴۸۰

در عین حال از حدود سال 1384 ایران وارد **پنجره جمعیتی** شده که به علت درصد قابل توجه جمعیت فعال (15-59 سال) فرصت مغتیمی برای رشد و توسعه کشور است که باید از آن خوب بهره برداری شود زیرا حداکثر 3-4 دهه بطول خواهد انجامید و به آسانی قابل تکرار نیست.

شکل ۳- پنجره جمعیتی ایران، زمان بندی و طول مدت آن

منبع: نتایج سرشماری ۱۳۹۰ و پیش بینی تحولات ساختار سنی جمعیت تا سال ۱۴۳۰

ناباروري

دو : عوامل موثر بر ناباروري

- تغذيه ناسالم
- مواد غذايي منجمد شده
- شرایط روحي و رواني نامناسب
- نوع لباس
- فن آوري
- مواد مخدر و مشروبات الكلي
- سيگار
- مواد شيميايي و آفت كشها
- روش هاي پيشگيري از حاملگي
- سن

يك : علل ناباروري

- علل مردانه
- علل زنانه
- علل غير قابل توجهيه

سه : درمان ناباروري

□ مراحل چهارگانه بارداري:

□ آزادسازي تخمک سالم توسط تخمدانها

□ توانايي اسپرم در رسيدن به لوله هاي رحم (فالوپ)

□ در آميختگي اسپرم و تخمک و شکل گيري تخمک

بارور شده

□ اتصال تخمک بارور شده به ديواره رحم و تغذيه و

رشد

□ هر اختلالي در هر مرحله منجر به ناباروري مي شود.

□ والحمد لله رب العالمين